

УДК 342.56

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.6.26>

Легких Кирило Вікторович,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою

Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0002-8877-4312

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ І БЕЗСТОРОННІСТЬ СУДУ У ПЛОЩИНІ КОМПЛЕКСНОЇ НЕОБХІДНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

INDEPENDENCE AND IMPARTIALITY OF THE COURT IN THE CONTEXT OF THE COMPLEX NEED TO IMPLEMENT THE IDEA OF JUSTICE

Нехтування принципами незалежності та безсторонності суду мають негативні наслідки у політичній, економічній, соціально-психологічній, організаційній сферах, служать руйнуванню засад демократії та верховенства права в Україні. У свою чергу це сприяє порушенню балансу системи стримувань та противаг, що може призвести до узурпації влади, необігрунтованого розширення повноважень окремих органів державної влади чи посадових осіб. Незалежна судова влада є ключовою умовою утвердження справедливості, рівності усіх перед законом, включно з політиками, які приймають закони. Саме тому важливо, щоб судова влада була вільною від неправомірного впливу при прийнятті ними рішень. Метою статті є аналіз незалежності суду та його безсторонності у площині комплексної необхідності реалізації ідеї справедливості.

У статті встановлено, що незалежність і безсторонність судів не є тотожними поняттями, але нерозривно між собою пов'язані, оскільки залежний суд не може бути безстороннім, так само як незалежний суд бути упередженим. Показником незалежності і безсторонності є звернення справедливості. Безсторонність включає емоційне навантаження і звільнитися від нього означало б звільнення від правосвідомості. Хоча історично суддівство вважається неемоційним видом діяльності, і використання правових норм виключають почуття та емоції. Однак, емоції притаманні природній поведінці людини і вбудовані у соціальну взаємодію.

Визначено, що судді повинні усвідомлювати свою емоційність та її здатність здійснювати вплив на їх рішення. Вони повинні безперервно вчитися керувати нею та взаємодіяти зі своїми реакціями на емоційні подразники. Тривожні чи неприємні емоційні реакції є неминучими. А безсторонність суду має означати його діяльність виключно на основі чинного законодавства, враховуючи принцип верховенства права, на підставі професійних знань і власної правосвідомості, виключаючи будь-який сторонній вплив і підконтрольність задля утвердження ідеалів справедливості.

Також у статті встановлено, що формування суддівського корпусу з представників різних суспільних прошарків не є самоціллю суддівської системи. Однак важливо, щоб суд відображав інтереси різних груп, що буде сприяти породженню довіри суспільства у можливість досягнення справедливості.

Ключові слова: *справедливість, незалежність суду, безсторонність суду, правосуддя, судочинство.*

***Formulation of the problem.** Disregard of the principles of independence and equity of the judiciary has negative consequences in the political, economic, social, psychological and organizational spheres, and serves to undermine the foundations of democracy and the rule of law in Ukraine. In turn, it crumbles the system of deterrents and counteractions, which can lead to the usurpation of power and unjustified expansion of powers of certain state authorities or officials. An independent judiciary is a key condition for establishing justice and equality of all before the law, including politicians who make laws. That is why it is important that the judiciary is free from undue influence in its decision-making. The purpose of the article is to analyze the independence of the court and its impartiality in the area of the complex need to realize the idea of justice.*

The article establishes that independence and impartiality of courts are not identical concepts, but are inextricably linked, since a dependent court cannot be impartial, just as an independent court cannot be biased. An indicator of independence and impartiality is the administration of justice. Impartiality involves an emotional burden, and to get rid of it would mean to let a go for awareness of justice. Although historically, judging has been considered a non-emotional activity, and the usage of legal norms excludes feelings and emotions. However, emotions are inherent in natural human behavior and are built into social interaction.

It is determined that judges should be aware of their emotionality and its ability to influence their decisions. They should continuously learn to manage it and interact with their reactions to emotional stimuli. Disturbing or unpleasant emotional reactions are inevitable. And the impartiality of the court should mean that it operates exclusively on the basis of the current legislation, taking into account the rule of law, based on professional knowledge and its own legal consciousness, excluding any outer influence and control in order to promote the ideals of justice.

The article also establishes that the formation of the judiciary from representatives of different social strata is not an end in itself. However, it is important that the court reflects the interests of different groups, which will help to generate public confidence in the possibility of achieving justice.

Key words: justice, independence of the court, impartiality of the court, justice, judicial proceedings.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нехтування принципами незалежності та безсторонності суду мають негативні наслідки у політичній, економічній, соціально-психологічній, організаційній сферах, служать руйнуванню засад демократії та верховенства права в Україні. У свою чергу це сприяє порушенню балансу системи стримувань та противаг, що може призвести до узурпації влади, необґрунтованого розширення повноважень окремих органів державної влади чи посадових осіб. Незалежна судова влада є ключовою умовою утвердження справедливості, рівності усіх перед законом, включно з політиками, які приймають закони. Саме тому важливо, щоб судова влада була вільною від неправомірного впливу при прийнятті ними рішень.

Незалежність та безсторонність повинна стосуватися як формування самого суддівського корпусу, так і змістовних характеристик правосуддя, які ми знаходимо у Рекомендаціях CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: «незалежність, ефективність та обов'язки суддів не є прерогативою чи привілеєм, наданим для задоволення власних інтересів суддів. Вона надається в інтересах верховенства права та осіб, які потребують та очікують неупередженого правосуддя. Незалежність суддів слід розуміти як гарантію свободи, поваги до прав людини та неупередженого застосування права. Неупередженість та незалежність суддів є необхідними для гарантування рівності сторін перед судом» [11]. Тому дослідження незалежності і безсторонності суду у площині комплексної необхідності реалізації ідеї справедливості є нагальною необхідністю сьогодення.

Наукові дослідження аналізу незалежності та безсторонності суду проведені у працях Кальян О.С., Козаченко Ю.А., Коровойко О. І., Кучинської О. П., Пушкар С. І., Фідрі Ю. О., Чорної С. З., Циганюк Ю. В. та багатьох інших, але не вирішеною є проблема аналізу незалежності і безсторонності суду у площині комплексної необхідності реалізації ідеї справедливості.

Тому **метою** нашої статті є аналіз незалежності суду та його безсторонності у площині комплексної необхідності реалізації ідеї справедливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У п. 1.3. Європейської хартії про закон «Про ста-

тус суддів» для забезпечення незалежності та безсторонності суду передбачено, що «по кожному рішенню, що пов'язано з підбором, відбором, призначенням, просуванням по службі або закінченням перебування на посаді судді, Закон передбачає втручання спеціального органу. Цей орган за своєю природою повинен бути незалежним від виконавчої та законодавчої влади, в якому не менше половини тих, хто бере участь у засіданні, є суддями» [3]. Для утвердження цієї мети в Україні, згідно з приписами п. 7 ч. 1 ст. 131 Конституції України [5] передбачено функціонування Вищої ради правосуддя. Відповідно до пункту 9 ч. 1 ст. 3 у Законі «Про Вищу раду правосуддя»: «вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади...» [8].

Важливим є визначення понять «незалежність судді» та «незалежність суду». На думку Василевич М.В., поняття «незалежність судової влади», «незалежність судів», «незалежність та недоторканність суддів» є тісно взаємопов'язаними. Адже розглядати незалежність суддів поза поняттям незалежності судової влади та незалежності судів неможливо, оскільки не може бути залежної судової влади й незалежного судді. Незалежність суддів є легітимною тільки у процесуальній діяльності носіїв судової влади, при виконанні ними обов'язків щодо здійснення правосуддя і не виходить за цю сферу [1, с. 6].

У свою чергу, науковці визначають як посягання на незалежність суддів втручання у діяльність судових органів у вигляді впливу на суддю в будь-якій формі: прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді у засобах масової інформації до вирішення справи в зв'язку з її розглядом тощо з боку будь-якої особи з метою схилити суддю до вчинення чи не вчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення [1, с. 63]. Досягнення незалежності суддів можливе через об'єктивний розгляд загроз і усунення чинників, що призводять до такого втручання.

На основі практики подання суддями повідомлень про втручання у діяльність суддів, їх також можна класифікувати на зовнішні та внутрішні [6, с. 114]. З п. 2 постанови пленуму Вер-

ховного суду України «Про незалежність судової влади» впливають внутрішні форми втручання. До них належать впливи на суддю зсередини системи, непроцесуальні впливи, що чиняться іншими суддями, зокрема й тими, кому належать адміністративні посади в судах. Зокрема це встановлення контролю за здійсненням судочинства суддею, виклик його до вищестоящих судів та вимагання звітів чи пояснень про розгляд конкретних справ; витребування в судді будь-якої інформації чи довідок про хід чи перспективу розгляду справи, іншої інформації, яка може надаватись лише сторонам у справі та іншим особам, визначеним процесуальним законодавством, а також відомостей, які становлять таємницю нарадчої кімнати [7]. Проте, повідомлення суддів про внутрішнє втручання у їх діяльність щодо здійснення правосуддя є поодинокими випадками, приміром, у 2019 році до ВРП було подано лише одне таке повідомлення.

Виходячи із суб'єктивних узагальнень, які здійсненні Вищою радою правосуддя, щодо втручання представників влади у діяльність суддів [9], не диференційованість на основі гілок влади, які їх представляють, можна припустити, що Вища рада правосуддя не вбачає різниці у такому втручанні. Однак, на нашу думку, однією із найсерйозніших загроз, що стосується професійної діяльності судді є впливи, які чиняться саме суддями щодо своїх колег. Проблема полягає в тому, що самі судді не зацікавлені повідомляти про випадки тиску чи втручання колег, оскільки діє кругова порука або самі судді не вбачають у них загроз своїй діяльності. Їм важливо мати можливість звернутися з власними проханнями до осіб, яким вони вже зробили «послугу» тому не дивно, що найменший фіксований вплив за оцінками самих суддів — це вплив їхніх колег.

Про тривожні факти щодо загроз на незалежність та безсторонність зокрема свідчить процедура обрання голів судів суддями місцевих судів, запроваджена на початку 2015 року, яка не демонструє своєї ефективності. Судді місцевих судів практично одноголосно і майже у всіх судах обрали тих же голів, щодо яких є сумніви у їх добросовісності в контексті їх приналежності до реалізації корупційних схем. Відповідно, ми можемо припустити, що в судах рівень корупції і взаємозалежності у корпусі суддів є надвисокими. Очевидно, що суддівському корпусу комфортно працювати на умовах неформальних суддівських практик. Тому важливо переглянути процедуру обрання голів суду, що має здійснюватись не за внутрішніми процедурами в судах, а, наприклад, Вищою радою правосуддя на основі конкурсного відбору.

На нашу думку, одна з найбільш завуальованих проблем, що впливає на незалежність та безсторонність суду – це підпорядкованість та кар'єрна залежність від своїх старших колег. Процедура затвердження суддів на суддівські посади потребує незалежного арбітра у вигляді комісії з провідних правників-науковців, незаангажованих в особистих інтересах щодо призначених осіб. Інакше отримана посада буде потребувати щонайменше вдячності та покірності до порад і вказівок своїх колег.

Звертає увагу той факт, що принципи незалежності та безсторонності ввійшли у юридичну термінологію і використовуються як поєднані терміни настільки, що не вбачається відмінностей у складових змісту цих понять. Такий висновок впливає шляхом аналізу численних міжнародно-правових актів. Відповідно до п. 11 Рекомендацій CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів «Незалежність суддів слід розуміти як гарантію свободи, поваги до прав людини та неупередженого застосування права. Неупередженість та незалежність суддів є необхідними для гарантування рівності сторін перед судом» [11]. Статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод встановлено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом [4]. Гарантії права на справедливий та безсторонній суд знайшли своє відображення і в нормах національного законодавства. Зокрема, у нормі статті 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом [10].

Також у міжнародних нормах та нормах національного законодавства зустрічаються два різні терміни: безсторонність та неупередженість суду. На основі етимологічного визначення поняття «безсторонній» його зміст пояснюється як такий, що складає думку про кого-, що-небудь або щось на підставі об'єктивних фактів, а не особистого почуття; неупереджений, справедливий [2, с. 71]. Цікаво, що «безсторонність» подається в контексті визначення поняття «байдужість», яке у свою чергу пояснюється як таке, що не звертає уваги на кого-, що-небудь, не виявляє зацікавлення, який не виявляє співчуття, нечутливе, не чує, яке не піддається жодному впливу, індивідуальному [2, с. 56]. Індиферентний – який не виявляє до кого-, чого-небудь зацікавлення; байдужий; який не діє; не шкідливий [2, с. 26]. Ці ж самі ознаки безсторонності властиві також поняттю «неупередже-

ність» – яке пояснюють як таке, що не має обманної, негативної, задалегідь сформованої думки упередження проти кого-, чого-небудь [12, с. 783]. Відповідно ми можемо вважати терміни безсторонність та неупередженість синонімами, що можуть використовуватись у рівній мірі.

У національних правових актах, що регламентують діяльність суду відсутнє нормативне визначення поняття «безсторонність». Розуміння його сутності впливає із рішень сформульованих Європейським судом з прав людини. Зокрема упередженість, в контексті п. 1 ст. 6 Конвенції, Європейський суд визначає як випадки «особистого переконання певного судді у конкретній справі», «особистих переконань та поведінки конкретного судді у справі» – Національний «суд має бути вільний від особистих упереджень і особистої зацікавленості в результаті справи», «жоден із членів суду не має проявляти будь-якої особистої прихильності або упередження». Відповідно, впливають дві вимоги щодо безсторонності суду, а саме: 1) суд має бути суб'єктивно вільний від упередження чи зацікавленості в результаті справи; 2) суд також має бути безсторонній із зовнішнього об'єктивного критерію, тобто має запропонувати достатньо гарантій для виключення будь-якого обґрунтованого сумніву стосовно його безсторонності.

Щоб задовольнити ці вимоги, суд повинен відповідати суб'єктивному і об'єктивному тесту: «Існування безсторонності для цілей статті 6 параграф 1 повинно визначатись згідно суб'єктивного тесту, тобто на підставі особистого переконання окремого судді в даній справі, і також згідно об'єктивного тесту, тобто встановлення, чи суддя має гарантії, достатні для виключення будь-якого законного сумніву стосовно безсторонності» (справа П'єрсак, А 53 параграф 30). Чіткого розподілу між суб'єктивним та об'єктивним критеріями не існує. Саме тому у справах, що стосуються спростування презумпції безсторонності суду на основі внутрішніх критеріїв, ключову роль відіграють саме зовнішні прояви безсторонності, оскільки вони повинні бути відображені відповідно до принципу «правосуддя не лише повинно здійснюватися, має бути видно, що воно здійснюється» [13], і тут основним критерієм виступає довіра, яку суди в демократичному суспільстві повинні викликати у громадськості. Тобто суспільство повинно розуміти, що відбулося звернення справедливості.

Видається достатнім прагнення сформулювати у державі незалежну судову владу. Втім існування незалежного суду не виключає емоційних реакцій судді стосовно справи. Де проходить розділ звичайних людських емоцій судді і його упередже-

ного ставлення? Суспільство потребує незалежного суду для досягнення ідеї справедливості, але чи насправді в інтересах суспільства індиферентний у своєму ставленні суддя? Відповідно постає ще одне важливе питання: чи може суддя у своїх рішеннях опиратися на емоції? Очевидно, що не повинен. Судді здійснюють правосуддя в ім'я закону та держави, задля утвердження загального блага. Вбачається, що на них не повинні впливати зворушливі історії та майбутні долі людей. У розгляді особистісних характеристик претендента на зайняття посади судді важливе домінування так званого «суддівського темпераменту». У його основі покладено раціональну зосередженість на законодавстві, коли суддя не дозволяє собі демонструвати емоційне сприйняття процесу. Однак, це тільки зовнішні прояви діяльності судді. Зазирнути углиб його свідомості і переконатися у його безсторонності є неможливим.

Водночас у суспільному сприйнятті прояви емоції суддів, у разі їх збігу із суспільними, дуже позитивно сприймаються. Громадяни возвеличують суддів, які рішуче захищають права скривджених, відкрито виявляють справедливе обурення жахливими злочинами. І навпаки, безсторонне, індиферентне ставлення до потерпілих у вирок, навіть якщо це в межах закону – обурює суспільство, викликає недовіру до судової гілки влади і претензії до влади загалом. Отже, ми спостерігаємо складність, а часом суперечливість у вимозі безсторонності до суддів: індиферентний, позбавлений емоцій, відповідно до правових принципів та суспільних ідеалів, у якому проявляється пристрасть до закону, пристрасть до справедливості, який відверто демонструє свою прихильність до несправедливо скривдженого чи слабшого. Таким чином, сильною стороною суб'єктивного підходу судді є можливість легкої взаємодії із суспільною думкою, достукатися до безпосереднього адресата – самої людини через її душевні переживання.

То чи слід вимагати від суддів придушувати всі емоції, чи навпаки – захочувати їх покладатися на свої почуття? Щоб відповісти на ці питання, нам потрібно глибше поринути у природу емоцій і з'ясувати значення емоції у прийнятті юридичних рішень.

Традиційне правове розуміння відводить суддівству роль суворо неемоційну і саме у відсутності емоційного підходу вбачають втілення принципу безсторонності, що дозволяє дотримуватися нейтралітету, законних повноважень та легітимності. Це логічно, оскільки в природі емоцій закладено безлад, імпульсивність, і тому вони є несумісними із законним здійсненням судових повноважень.

Незважаючи на ідеал безпристрасного судді, повсякденна для нього робота з оцінювання обов'язково передбачає емоції. Як правило, коли закон не категоричний, коли факти оспорюють – судді мають широку свободу. На їхні рішення можуть впливати їхні почуття до сторони судового процесу. Свідомий і відповідний прояв емоцій може відіграти позитивну роль у судових справах, виконуючи роль компенсаторів у спірних ситуаціях.

Приборкання суддями власних емоцій не є підставою досягнення найвищої справедливості. Важливо, щоб вплив на рішення судді не чинився емоціями, які здатні загрожувати його об'єктивному погляду. Повсякчас опрацювання суддею самих фактів на основі матеріалів справи відбувається за посередництвом його уяви, і неможливе без емоційного забарвлення, адже людина – не машина, здатна лише на механічну обробку даних. Крім того, є багато норм, прийняття яких обумовлене необхідністю захистити людей саме від негативних емоцій, що є результатами певних дій, наприклад, сечовипускання або мастурбування в публічних місцях, резонансні ДТП, здійснені в нетверезому стані, багатоженство та тому подібне. Щоб краще зрозуміти обставини, суддя включає власні емоції і таким чином звертається до моральних уявлень, ставить себе на місце вимушеного очевидця. Якщо закон є вираженням моральних проблем – то емоції дозволяють зіграти корисну роль в оцінці цих проблем, і суддя повинен навчитися користуватися підказками моральних засад суспільства, на основі яких він вирішує справу.

Окрім емоцій, що безпосередньо впливають на безсторонність рішень суддів, у науковій літературі розглядають детермінантами вироку ідеологію сповідання судді, його етнічне походження, стать судді і вік. Зокрема, вплив на неупередженість суддів особистісних ціннісних орієнтирів та досвіду, неодноразово викликали занепокоєння і сумніви у різних суспільних групах і державах. Ці припущення зрештою знайшли своє підтвердження в наукових працях, починаючи з 20-го століття. Так, наприклад, у сфері господарських правовідносин припускалося, що за походженням і вихованням судді перш за все розуміли цінності та цілі роботодавців, ніж робітників та профспілок [16].

На сьогодні актуальними є дослідження що проводяться на перетині індивідуальних характеристик судді: як от стать і раса, етнічна приналежність, клас і сексуальність у перетині з гендером. Ці перехресні ідентичності часто асоціюються з певними стереотипами у здійсненні правосуддя, які знаходять свої підтвердження у фактах. Напри-

клад, було виявлено, що судді-жінки, які належать до меншин, частіше, ніж білі жінки, чоловіки з меншини або білі чоловіки, підтримують позицію підсудного у кримінальних справах [15].

Науковці виокремлюють певні підходи на основі характерних особливостей рішень суддів-жінок і чоловіків. Чоловіки і жінки розвивають різні світогляди і набувають різний досвід диференційовано у контексті взаємозв'язку із суспільством. Судді чоловіки та жінки розрізняються за способом бачення сутності питання, яке розглядає суд, а також у тому, яке по ньому прийняти рішення. У цьому випадку велика ймовірність відмінностей у рішеннях практично щодо всіх галузей права. Деякі підходи свідчать, що гендер судді має значення лише в окремих галузях права, в яких здійснюється судочинство [14].

Гендерні відмінності можуть проявлятися у певних видах здійснення правосуддя, зокрема тих, що стосуються вирішення жіночих проблем, як от сексуальна дискримінація або сексуальні домагання. Тобто, існує ймовірність, що жінки-судді будуть підтримувати жінок-учасників судового процесу у справах, де жінка виступає жертвою сімейного насилля, також жінки-судді будуть підтримувати жінок, які мають дітей під своєю опікою. Однак, логіка цих відмінностей базується не на тому, що жінки-судді відстоюють свою стать як певний клас. Визначальним тут буде те, що жінки-судді володіють інформацією, яка є невідомою для їхніх колег-чоловіків. Вона споріднює їх із спільним досвідом жінок-сторін судового процесу, як от цінність дитини, для матері (якими можуть бути самі жінки судді).

На нашу думку, вищенаведені дослідження хоча і показують відмінності у винесені рішень суддями жінками і чоловіками, однак вони не є виключними щодо забезпечення безсторонності у розгляді справ у суддівстві, оскільки, як бачимо, проблема полягає не стільки в гендері суддів, а у їх особистому досвіді, емоційному забарвленні, якого, як ми з'ясували, не уникнути, у собі мислення і бачення кінцевого результату, які визначально є різними у чоловіків і жінок. Судді проходять однакову професійну підготовку, влаштовуються на роботу за допомогою тих самих процедур, однак вони розвиваються у певному оточенні, яке неминуче впливає на їх поведінку. Таким чином, існуючий зв'язок між статтю судді і вироком не впливають на принцип безсторонності у здійсненні правосуддя.

Таким чином, судова незалежність є засобом, за допомогою якого судді забезпечують безсторонність судового процесу на основі рівності

всіх суб'єктів – учасників процесу. Відповідно умовою утвердження справедливості є досягнення незалежної судової влади, коли в умовах відсутності внутрішнього і зовнішнього впливу судді мають можливість безсторонньо здійснювати правосуддя. На нашу думку, не зважаючи на думку самих суддів щодо категорій тиску на їх діяльність, однією із найбільших небезпек утвердженню незалежності і безсторонності суду є саме внутрішні непроцесуальні впливи на суддів їхніми колегами та ієрархічна підпорядкованість. Віднесення до категорії «проблемних» відбувається з причини замовчування цього втручання самими суддями. Не визнаючи цю проблему – відкидається можливість її виправити, утверджується недовіра до суду з боку суспільства. Можливими шляхами подолання цієї загрози є досвід європейських держав, коли судді в кар'єрному просуванні є незалежними від волі своїх колег, а береться до уваги тільки їх бездоганна робота і стаж суддівства.

На нашу думку, судова незалежність відповідає як інституційним забезпеченням діяльності судді, так і стану його душі, емоціям, пережитому досвіду. Якщо перше стосується окреслення відносин між судовою владою та іншими гілками, друге безпосередньо забезпечує неупередженість судді, звільняючи від впливу його самого.

Висновок. Незалежність і безсторонність судів не є тотожними поняттями, але нерозривно між собою пов'язані, оскільки залежний суд не може бути безстороннім, так само як незалежний суд бути упередженим. Показником незалежності і безсторонності є звершення справедливості. Безсторонність включає емоційне навантаження і звільнитися від нього означало б звільнення від правосвідомості. Хоча історично суддівство вважається неемоційним видом діяльності, і використання правових норм виключають почуття та емоції. Однак, емоції притаманні природній поведінці людини і вбудовані у соціальну взаємодію. Емоції сприяють досягненню кращих результатів та покращують довіру суспільства, оскільки забарвлюють, підкреслюють втілення ідеалів справедливості. Важливою є їх спроможність

регулювати правову поведінку людей на основі емоційно-психологічних механізмів. Вони виступають у ролі своєрідного компенсатора у спірних ситуаціях, і є компонентом правосвідомості. До таких емоційних відчуттів і переживань можна віднести впевненість у справедливості винесення судового рішення та його сприятливому впливу в суспільних інтересах.

Саме тому судді повинні усвідомлювати свою емоційність та її здатність здійснювати вплив на їх рішення. Вони повинні безперервно вчитися керувати нею та взаємодіяти зі своїми реакціями на емоційні подразники. Тривожні чи неприємні емоційні реакції є неминучими. Система правосуддя є процесом взаємодії людей, і емоції є їх реальністю. Буде конструктивним їх визнання і віднесення емоційної складової до елементу правосвідомості. Однак, ми не вважаємо, що судові рішення повинні ґрунтуватися на «почуттях» – ми вважаємо, що за деяких обставин почуття судді щодо учасників судового процесу можуть підштовхнути його до одного напрямку чи до іншого. Це може бути добре чи погано, але це реальність. Тому судову емоційність необхідно поставити в жорсткі рамки, керовані розумом, та не виходити за рамки законів. Вона не повинна бути наповнена ворожістю, ненавистю, упередженістю або забобонами. Тож безсторонність суду має означати його діяльність виключно на основі чинного законодавства, враховуючи принцип верховенства права, на підставі професійних знань і власної правосвідомості, виключаючи будь-який сторонній вплив і підконтрольність задля утвердження ідеалів справедливості.

Твердження про вплив гендерної належності судді на винесення рішення піддається критиці, оскільки вважається, що не стать є вирішальною умовою і впливає на безсторонність суду, а життєвий досвід. Очевидно він є різним у різних соціальних групах. Формування суддівського корпусу з представників різних суспільних прошарків не є самоціллю суддівської системи. Однак важливо, щоб суд відображав інтереси різних груп, що буде сприяти породженню довіри суспільства у можливість досягнення справедливості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Василевич М. В. Конституційно-правові гарантії незалежності судової влади: теорія та практика реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Нац. акад. внутр. справ. Київ. 2010. 16 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000. Уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
3. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10.07.1998. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_236 (дата звернення 02.12.2022 р.)
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата доступу 31.09.2022)

5. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp/page> (дата звернення 20.12.2022 р.)
6. Косткіна Ю.О. Правовий статус Вищої ради правосуддя: теорія та практика : монографія. Київ : Алерта. 2019. 268 с.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text> (дата звернення 20.12.2022)
8. Про Вищу раду правосуддя : Закон від 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> (дата звернення 20.12.2022 р.)
9. Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2020 рік. Затверджено рішенням Вищої ради правосуддя від 5 серпня 2021 року № 1797/0/15-21. Київ. 2021. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf (дата звернення 20.12.2022)
10. Про судоустрій і статус суддів : Закон від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 29.11.2022 р.)
11. Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки: Міжнародний документ від 17.11.2010 року № (2010) .URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a38 (дата звернення 20.12.2022)
12. Словник української мови: в 11 томах. За ред. В. Т. Бусел. Київ, 1973 Т. 4. 840 с.
13. Справа «Михайлова проти України» (Заява № 10644/08). Європейський суд з прав людини. Четверта секція. Рішення. 06.06.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d28#Text (дата звернення 29.11.2022 р.)
14. Boyd C. L., Epstein, L., & Martin, A. D. Untangling the causal effects of sex on judging. *American Journal of Political Science*. 2010, No. 54 Vol. 2. P. 389–411.
15. Collins, T., Moyer, L. Gender, race, and intersectionality on the federal appellate bench. *Political Research Quarterly*. 2008., No. 61 Vol. 2. P. 219–227. URL: https://www.researchgate.net/publication/240724499_Gender_Race_and_Intersectionality_on_the_Federal_Appellate_Bench (дата звернення 29.11.2022 р.)
16. Scrutton T. E. The Work of the Commercial Courts. *The Cambridge Law Journal*. 1921. P. 6–20.